

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ח

פרשת האזינו

במלות שונות לקחי אמרתי, כנגד שני תורות
תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כנגד תורה
שבכתב אמר לקחי שה' נתנה מידו ליד משה
כתובה באצבע אלהים, והגם שלא נתן אלא
עשרת הדברות, בהם כלולים כל מה שכתוב
בספר התורה במאמרם ז"ל (במד"ר פי"ג):
וכנגד תורה שבעל פה אמר אמרתי שהם
דברים שנמסרו במאמר פה אל פה,
וכנה לתורה שבכתב מטר ולתורה שבעל פה
טל, לפי שהתורה שבכתב היא העקר ויסוד
כל דבר, ותורה שבעל פה הם תקונים
ודקדוקים שאינם מפרישים בה אלא נרמזים,
והוא ענין שלקח הכתוב בדמיונה שדמה
תורה שבכתב למטר שהוא יסוד ועקר הכל,
ותורה שבעל פה לטל שהוא תקון והעמדה
מה שעשה המטר כמו שהיא תורה שבעל פה
לתורה שבכתב:

ב) יצרף במטר לקחי פרוש על דרך
אמנם ז"ל (אבות פ"ג) אם אין
קמח אין תורה וכו', וכן הכתוב במאמר זה
כי כמו שה' נתן מטר לזון ולפרנס כמו כן
צריכין הם ללמד תורה, וזה שעור הכתוב
זטיף כמו שאני מטיף המטר לקחי, וכאלו
אמר יצרף לקחי במטר, שאין הקדוש ברוך
הוא שואל מהאדם ללמד תורה עד שמכין לו
כדי פרנסתו, וממוצא דבר אתה למד שאם לא
יטיפו מפיהם טפי תורה אין חפץ ה' לתת
מטר, והוא מה שפרשנו במאמר התנא אם אין
קמח אין תורה פרוש אם ראית שאין קמח דע
שאין תורה, וטעם שכנה ללמוד תורה לשון
זה יצרף, לךמות למעשה המטר שהוא מטיף:
עוד נרמז כי בדרך שהמטר מניעתו תסובב
מיתה להאדם כמו כן מניעת התורה
תערפנו, על דרך אמרו (ישע"א א') אם תאבו
גו' ואם תמאנו גו' תרב גו', וכפל לומר

א. אור החיים
פרק לב' פסוק ב'

עאלות

1. איך אפשר לראות את הנאמר בפרקי אבות "אם אין קמח אין תורה?"
2. לראות קושר מטר לתורה, איך ולמה?
3. מניצת מטר הוא מות, מה המקבילה לכך?
4. תורה שכתב ותורה שבעל-פה בימים למטר ולטל, התואל להסמיר?

* * *

(ו) עם נבל. צע"ס מ"ת יקרא נבלה ע"ס הספד

ורחו המיונית (מלשון נל" והספד) הן האדם כמו: לא חלין נבלתו על העץ, הן שאר צע"ס כמו
נבלת ס' וזהוה או נבלת שרץ, וזה כפי הכתוב נעלי הלשון יקרא חללו כל צע"ס שהספד
ורחו המיונית נבלה, וכו' שהונח שם נבלה על הספד כח המעמיד לורה גשמים כך הונח על
הספד לורה רוחנית דהיינו עשיית מעשים מספדים לורה תפארת האנושית, אם שמספד ע"י
מעשיו כבוד עלמו (עלהל"ז) כמו כאן, או שמוגס ופוסל ע"י מעשיו כבוד אחרים וערכס; והוא
צא בלשון כד כמו בן מנבל אב, פוסל כבוד אביו צמעשיו, וכן וינבל לור ישועתו (לקמן ע"ו) שע"י
מעשיהם מספדים כזכור לורה כבודו ית' (ענטעוהרט, רש"ט). וח"ת עם נבל עמא דקנלו אורייתא,
הצן צמלת נבל מעשיות אורייתא, מ"ש צמד"ר נובלות מיתה שינה, נובלות נבואה שלום-נובלות
אורס שלמעלה גלגל סמה נובלות ממה שלמעלה תורה (הגר"א) ועתידי"ע:

ב. הכתב והקבלה

פרק לב' פסוק ו'

2/100

אלות

האזינו

1. פרשנו מאמר את הקושי בשימוש המילה "נבל", בצצט מה הבציה?
2. שתי צורות, למית ורוחנית קייט בהט הפסד, למה בחר פרשנו כאן את ההפסד הרוחני דוקא?
3. איך ההתנהגות האנושית יכולה להביא לידי הפסד כזה?
4. פרשנו מביא את תרגום אונקלוס, האט הוא מסכים צימו?

* * *

ג. ספרי.

ט (ט) כי חלק ה' עמו. משל למלך שהיתה לו שדה ונתנה לאריסים התחילו האריסים נוטלים וגונבים אותם, נטלה מהם ונתנה לבניהם התחילו להיות רעים יותר מן הראשונים, נולד לו בן אמר להם צאו מתוך שלי אי אפשר שתהיו בתוכה תנו לי חלקי שאהיה מכירו. כך כשבא אברהם אבינו לעולם יצא ממנו פסולת ישמעאל ובני קטורה. בא אבינו יצחק לעולם יצא ממנו פסולת עשו ואלופי אדום. חזרו להיות רעים יותר מן הראשונים. כשבא יעקב לא יצא ממנו פסולת אלא נולדו כל בניו כשרים כמותו. שנאמר (בראשית כב) ויעקב איש תם יושב אהלים. מהיכן המקום מכיר את חלקו: מיעקב שנאמר (תהלים לה) כי יעקב בחר לו יה ישראל. ואומר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. ועדין (תלי בדלא תלי) אין אנו יודעים אם המקום בחר לו יה ישראל לסגלתו ואם ישראל בחרו להקב"ה. ת"ל (דברים ז) בך בחר ה' אלהיך. ומנין שאף יעקב בחר לו הקב"ה שנאמר (ירמיה י) לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא וישראל שבט נחלתו. ה' צבאות שמו: יעקב חבל נחלתו אין חבל אלא גורל שנאמר (תהלים טז) חבלים נפלו לי בנעימים ואומר (יהושע יד) ויפלו חבלי מנשה עשרה. (שם יט) מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון. מה חבל זה משולש כך היה יעקב שלישי לאבות וקבל שכר [כנגד] כולם. כשנולד אברהם מהו אומר (משלי יז) ואח לצרה יולד. כשנולד יצחק מהו אומר (קהלת ד) טובים השנים מן האחד. כשנולד יעקב מהו אומר (שם) והחוט המשולש לא במהרה

ינתק:

אלות

1. לכאורה מה הקושי האפשרי בפסוק?
2. מה המשל רוצה ללמדנו?
3. יעקב בחר בקב"ה או להיפך, מה דעת הפרשנים כאן?
4. מהו "החוט העשירי" כאן?

* * *

פרק לב' פסוק כא' : בגוי נבל אכעיסם (ל"ב כ"א)

במס' יבמות (ס"ג ב') אמר אחד החכמים ברמזו לשון זה — זו אשה רעה וכתובתה מרובה, והכונה, כי בשני אלה המצבים, אשה רעה וכתובתה מרובה, ולזה הוא עני, דאגת הבעל כפולה, מה שסובל מרעתה ומה שלא יוכל לגרשנה מפני גודל סכום כתובתה, ומפני עניותו אין בידו לסלקה, וכה הוא סובל וסובל ואין מוצא לישועתו.

והסמיכות מזה על הלשון בגוי נבל אכעיסם לא נתבאר. ויתכן משום דכידוע שם „גוי“ משותף עם שם „עם“, כמו עמך הגוי הזה (פ' תשא, ל"ג י"ג), ובישעיה (א' ד') גוי חוטא עם כבד עון. ומצינו במס' שבת (ס"ב א') דנשים עפ"י טבען ונמוסיהן מכונים „עם בפני עצמן“. ואמנם יש סמך לזה מלשון הפסוק בפרשה לך (י"ד ט"ו) וישב את הנשים ואת העם, הרי דנשים אין נכללות כסתם שם „עם“, מפני שהן עם בפני עצמן, וכן בירמיה (מ"ד כ"ד) ויאמר ירמיהו אל כל העם ואל כל הנשים.

וידוע, דמטבע אשה רעה להכעיס לזולתה, כמו וכעסותה צרתה (שמואל א' ו'), ותרבי זנותך להכעיסני, ובמשלי (כ"א י"ט) אשה מדנים וכעס, ובמס' שבת (ס"ג ב') מפרשים הלשון בישעיה (ג' ט"ז) וברגליהן תכעסנה — מכעיסות, בהיפוך אותיות, תעכסנה — תכעסנה, ובמס' תמורה פירשו שם עכסה (בת כלב) ג"כ בהפוך אותיות ממוכן כעס, וכמ"ש שם למה נקרא שמה עכסה שכל הרואה אתה כועס על אשתו (מפני הפרות יפיה). (עיי"ש ברש"י).

ושם „נבל“ ענינו ידוע, משחת המדות, נבזה ושפל ופורע מוסר, כמו נבל נבלה ידבר (ישעיה ל"ב ו') והרבה כהנה.

ואמר בזה על דרך רמז „בגוי נבל אכעיסם“ כמו ע"י אשה רעה (המכונה גוי ועם בפני עצמן) אכעיסם, כי יען שלא יוכל הבעל להפטור ממנה בגט מפני שאין ידו לשלם כתובתה המרובה יהי' מוכרח לסבול תמיד נזמה שתכעיסנו.

וכל זה הוא על דרך רמז וסימן למעמדים שונים ומאורעות שונות בחיי האדם.

ועוד סמכו בגמרא יבמות שם את העונש מאשה רעה וכתובתה מרובה על הפסוק באיכה (א' י"ד) נתנני ה' בידי לא אוכל קום. ואם כי הענין כשהוא לעצמו מובן, אבל לא נתבאר יחס הסמיכות מפסוק זה לענין זה. ואפשר לבאר עפ"י המסופר בגמרא יבמות שם (ס"ג א') אשכחי רבי יוסי לאליהו, אמר לי, כתיב אעשה לו עזר (בראשית) במה אשה עוזרתו לאדם, אמר לי, אדם מביא חטים, וכי חטים (עצמן) כוסם (אוכל), מביא פשתן, וכי פשתן (עצמן) לובש, וכי לא נמצאת מעמידו על רגליו, כלומר, בזה שמכינה החטים ללחם אפוי והפשתן לבגד, בזה הוא עומד על רגליו. ע"כ. ומתבאר דכמו שע"י אשה טובה יש לו תקומה על רגליו, כך ההיפך ע"י אשה רעה שאינה מכינה הכל שיהי' מוכן לתעודתו, כמבואר, לא יוכל לעמוד על רגליו.

ועוד אמרו בסנהדרין (ק"י א') על הפסוק בפרשה עקב (י"א ו') ואת כל היקום אשר ברגליהם, זה ממונן של אדם שמעמידו על רגליו. ומתבאר, דבשני דברים אלה, אשה טובה וממון, יש לאדם תקומה על רגליו, וממילא בהיפך, באשה רעה ועניות לא יוכל לעמוד על רגליו.

וזהו שאמר בסמיכות על הפסוק נתנני ה' בידי לא אוכל קום (לא אוכל לקום על רגלי) זו אשה רעה וכתובתה מרובה, והוא עני שאין לו לסלק כתובתה, ומזה ומזה לא יוכל קום.

אלו

1. כרשננו נדחק לבאר את הקשר בין פסוקנו לבין הנאמר עליו אצל חז"ל כאמרא ביבמות, מה לדעתך מביאו לבק?
2. כרשננו מסביר כי זוהי "דרך רמז וסימן" לאירוויס שונים בחיי האדם, מה כוונתו כבק?
3. אישה טובה וממון מצמידים את האדם, מה עליו לעמוד מכק?

* * *